

УДК 336.732

Бродська І.І., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

Ткачук І.М., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ОЦІНКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

У статті розглянуто наслідки достовірної оцінки платоспроможності позичальника кредитної спілки на ефективність діяльності установи у майбутньому. Досліджено та обґрунтовано найбільш прийнятні саме для кредитних спілок види забезпечень зобов'язань. Наведено показники оцінки фінансового стану позичальників. Структуровано та доповнено класифікацію документів для оцінки платоспроможності позичальників кредитних спілок. Обґрунтовано наслідки для фінансових установ у разі видачі кредиту позичальникам із низькою платоспроможністю.

Ключові слова: кредитні спілки, платоспроможність позичальників, забезпеченість кредиту, застава, поручительство.

Бродская И.И., к.э.н., доцент

Луцкий национальный технический университет

Ткачук И.М., к.э.н., доцент

Луцкий национальный технический университет

ОЦЕНКА ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ЗАЕМЩИКОВ НЕБАНКОВСКИХ ФИНАНСОВЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ

В статье рассмотрены последствия достоверной оценки платежеспособности заемщика кредитного союза на эффективность деятельности учреждения в будущем. Исследовано и обосновано наиболее приемлемые именно для кредитных союзов виды обеспечений обязательств. Приведены показатели оценки финансового состояния заемщиков. Структурирована и дополнена классификация документов для оценки платежеспособности заемщиков кредитных союзов. Обоснованы последствия для финансовых учреждений в случае выдачи кредита заемщикам с низкой платежеспособностью.

Ключевые слова: кредитные союзы, платежеспособность заемщиков, обеспеченность кредита, залог, порука.

**Iryna Brodska, PhD in Economics Associate Professor,
Lutsk National Technical University**

**Iryna Tkachuk, PhD in Economics, Associate Professor,
Lutsk National Technical University**

ESTIMATION OF SOLVENCY OF BORROWERS UNBANK FINANCIAL INSTITUTIONS

In the article importance of reliable estimation of solvency of borrower of credit union is considered on efficiency of activity of establishment. Investigational most acceptable exactly to the credit unions types of providing of obligations. The most applied providing of obligations are a guarantee and mortgage. However a mortgage is more acceptable to the credit unions of the first level of adjusting.

It is well-proven that bail is the most acceptable type of providing exactly for credit unions. Debtors bear the responsibility in obedience to the conditions of the agreement of bail. A mortgage is used by credit unions far fewer, as a notarial certification of agreement of mortgage is needed. Also an object of mortgage often is in common property of borrower and other persons, that creates additional problems at the return of credit. It is well-proven, increase of cost of credit that is provided by a mortgage. At a grant to the credit decision influence has a size of profits gets that.

Classification over of indexes of estimation of the financial state of borrowers of credit unions is brought. Indexes that characterize the real sizes of the got profits belong to the quantitative indexes. Indexes that does not depend on the concrete actions of borrower belong to the quality indexes, and already is formed as result of his past actions or events. The indexes of business reputation of borrower belong to the quality indexes, marital status, and also presence of the personal and immobile chattels for a borrower, credit histories in other financial. The article classification of documents is driven for the estimation of solvency of borrowers of credit unions.

Such classification signs of documents, that is examined at a decision-making in relation to a grant to the credit to the concrete borrower, are given: documents that confirm the got profits; documents that confirm profits from corporate laws; documents, that confirm the right of ownership on the personal chattels, transport vehicles; documents that confirm enterprise profits.

Consequences are reasonable for financial institutions in case of delivery of credit to the borrowers with subzero solvency.

Keywords: credit unions, solvency of borrowers, material credit well-being, mortgage.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Кредитні спілки є активними учасниками фінансового ринку України з 90-х років минулого століття. Проте, щороку їх кількість зменшується, а відтак, і обсяг наданих фінансових послуг із кредитування. Це

пояснюється, насамперед, негативними економічними чинниками в державі, політичною нестабільністю країни, неможливістю конкурувати із банками, оскільки останні мають значно вагоміші фінансові ресурси та надають повний спектр фінансових послуг. Окрім того, відтік працездатного населення на роботу за кордон призводить також до зменшення кількості наданих кредитів та прибутковості небанківських фінансових установ. Тому надзвичайно важливим є питання достовірної оцінки платоспроможності позичальників кредитних спілок, адже від вчасного повернення кредитних ресурсів залежать кінцеві результати діяльності установи, прибутковість, ліквідність, дотримання фінансових нормативів та своєчасне виконання зобов'язань кредитних спілок перед своїми членами.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. На сьогодні вітчизняні та зарубіжні науковці досліджували різноманітні питання та проблеми діяльності та розвитку кредитних спілок в Україні та світі, зокрема В. Гончаренко, А. Пантелеймоненко, Р. Максейнер, Г. Волкова, О. Калівошко, З. Криховецька, Л. Форос, М. Хуторна, Н. Савчук. Незважаючи на достатню кількість наукових публікацій у сфері функціонування кредитних спілок, питання оцінки кредитоспроможності позичальників небанківських фінансових установ потребують подальшого вивчення.

Цілі статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні доцільності достовірної оцінки кредитоспроможності позичальників як ефективного засобу забезпечення стабільної діяльності небанківської фінансової установи в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Кредитна спілка – це фінансова установа, яка функціонує з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок внесків її членів [4]. Кредитна спілка надає кредити на умовах строковості (термін дії кредитного договору), платності (розмір відсотків по кредиту) та забезпеченості (під що надається кредит). «Вибір кредитною спілкою забезпечення виконання зобов'язання за кредитом рекомендується здійснювати з урахуванням типу кредиту, кредитоспроможності позичальника, співвідношення вартості забезпечення (якщо

обрана застава) до розміру кредиту, а також інші характеристики за вибором кредитної спілки» [3]. Види забезпечення виконання зобов'язання наведено на рис. 1.

Правочин щодо забезпечення зобов'язання вчиняється в письмовій формі, якщо письмової форми не додержано, зазначений правочин є нікчемним.

Рис. 1. Види забезпечення виконання зобов'язання

Варто зазначити, що при поруці боржник і поручитель несуть солідарну відповідальність перед кредитором за виконання боржником зобов'язань. На нашу думку, зазначений вид забезпечень є найбільш поширеним в діяльності саме кредитних спілок, проте має високі ризики у разі, якщо поручитель в установі є сам боржником (отримувач кредит). При настанні несприятливих фінансових умов для поручителя, фінансова установа може мати проблеми із поверненням його кредиту, та по тому кредиту, де цей боржник є поручителем. На наше переконання, кругова порука для спілок є також неприпустимою та в майбутньому призводить до фінансових втрат.

Щодо застави, то право застави виникає з моменту нотаріального засвічення договору застави. Проте, майно, яке перебуває у спільній власності, лише за згодою всіх співвласників може передаватись в заставу. Майно, яке перебуває у спільній частковій власності, може бути самостійним предметом застави лише при умові виділення його в натуральному вимірі. Проте, на нашу думку, зазначений вид забезпечення зобов'язання є поширеним для кредитних спілок першої групи регулювання (активи від 0,5 до 10 млн. грн.), оскільки нотаріальне посвідчення договорів застави значно збільшує вартість кредиту для позичальника.

Рішення щодо надання чи ненадання кредиту належить до компетенції Кредитного комітету кредитної спілки.

Кредитоспроможність позичальника є головним фактором, який впливає на рішення Кредитного комітету про надання чи ненадання кредиту, особі, яка бажає скористатись фінансовою послугою. У таблиці 1 наведено показники оцінки фінансового стану позичальника згідно Методичних рекомендацій для кредитних спілок щодо проведення оцінки кредитоспроможності позичальників [3].

Таблиця 1

Показники оцінки фінансового стану позичальника [3]

Кількісні показники:	Якісні показники:
1	2
чистий сукупний дохід члена кредитної спілки та його сім'ї:	загальний матеріальний стан члена кредитної спілки:

- щомісячні сукупні доходи, зменшені на щомісячні сукупні витрати та зобов'язання;	- наявність у власності рухомого та нерухомого майна, крім майна, переданого в заставу;
накопичення у формі паїв та внесків (вкладів) на депозитних рахунках: - у кредитній спілці; - на рахунках у банку;	соціальна стабільність члена кредитної спілки: - наявність постійної роботи; - ділова репутація; - сімейний стан;
1	2
коефіцієнти, що характеризують поточну платоспроможність члена кредитної спілки і його фінансові можливості виконати зобов'язання за кредитом: - співвідношення сукупних доходів і витрат/зобов'язань члена кредитної спілки; - співвідношення розміру кредиту до вартості об'єкта кредитування; - співвідношення щомісячних витрат члена кредитної спілки на обслуговування кредиту до обсягу його щомісячних доходів.	кредитна історія члена кредитної спілки: - інформація щодо члена кредитної спілки, отримана з державних реєстрів та переліків, що перебувають у вільному доступі; - рекомендації від інших членів кредитної спілки тощо.

Достовірно оцінити фінансовий стан позичальника, його платоспроможність, забезпеченість кредиту належним позичальнику майном, можна лише за умови підтверджувальних документів. Класифікацію документів, підтверджуючих платоспроможність позичальника небанківської фінансової установи наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Класифікація документів підтверджуючих платоспроможність позичальника кредитної спілки*

Класифікаційна ознака документів	Види документів	Примітка
1	2	3
Документи підтверджуючі отримані доходи	Довідка про доходи з місця роботи за останні шість місяців	Зазначається посада особи та розмір доходів в розрізі останніх шести місяців роботи. Наявність печатки установи та підписів посадових осіб з місця роботи є обов'язковим. Крім того,

		ця інформація має бути перевірена працівником Кредитного комітету особисто.
	Виписка із банківського рахунка	Завірена банківською установою
	Документи, що підтверджують отримання пенсії	Завірені Пенсійним фондом
	Документи, що підтверджують отримання аліментів	Завірені відповідним органом соціальної політики
	Документи, що підтверджують отримання інших платежів	Завірені виписки банківських установ
	Документ, що підтверджує отримання відсотків по банківським депозитним операціям	Копія депозитного договору
	Документ, що підтверджує отримання процентів за внесками (вкладами) членів кредитної спілки	Копія депозитного договору кредитної спілки
	Документ, що підтверджує отримання ренти	Право власності на об'єкт ренти, договір оренди
<p align="center">Документи підтверджуючі доходи отримані від корпоративних прав</p>	Документи, що підтверджують отримання дивідендів	Документи юридичної особи, часткою статутного капіталу якої, володіє позичальник: <ul style="list-style-type: none"> - копія установчого договору; - статут; - фінансова звітність підприємства; - податкові декларації підприємства.
	Документи, що підтверджують отримання доходів від інвестицій в цінні папери інших підприємств	Копії цінних паперів
<p align="center">Документи підтверджуючі право власності на нерухоме майно</p>	Оригінал або нотаріально посвідчена копія документу, який підтверджує право власності на майно, що пропонується в заставу: <ul style="list-style-type: none"> - договір купівлі-продажу; - договір міни; - договір дарування; - свідоцтво про право власності на 	Копії всіх наявних документів, підтверджуючих право власності на нерухоме майно позичальника

	<p>нерухоме майно;</p> <ul style="list-style-type: none"> - свідоцтво про придбання житлового будинку (його частини); - свідоцтво про придбання іншого нерухомого майна з прилюдних торгів; - свідоцтво про право на спадщину; - свідоцтво про право власності у спільному майні подружжя; - витяг з реєстру прав власності на нерухоме майно; - правовстановлюючі документи на земельну ділянку, на якій знаходиться предмет застави. 	
<p>Документи підтверджуючі право власності на транспортні засоби</p>	<p>Оригінал або нотаріально посвідчена копія документу, який підтверджує право власності на автомобіль, що пропонується в заставу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - договір купівлі-продажу; - договір міни; - договір дарування; - свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу; - внутрішній договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів; - повне КАСКО транспортного засобу. 	<p>Копії всіх наявних документів, підтверджуючих право власності на транспортний засіб позичальника</p>
<p>Документи, підтверджуючі доходи одержані від підприємницької діяльності</p>	<p>Свідоцтво або витяг з відповідного державного реєстру;</p> <p>Дозвільні документи на заняття певними видами підприємницької діяльності;</p> <p>Свідоцтво або витяг з відповідного державного реєстру про суб'єкта малого підприємництва-фізичної особи платника єдиного податку;</p> <p>Звітність за останні 6-36 місяців, перевірену фіскальними органами;</p> <p>Довідки з банку, в якому обслуговується член кредитної спілки, про рух коштів на його рахунках за останні 6-36 місяців;</p> <p>Декларація про доходи СПД за останні три роки.</p>	<p>Копії податкової звітності за останніх три роки</p>

* Структуровано та доповнено автором згідно з [3].

Утім, слід зазначити, що доходи отримані особою, яка бажає скористатись фінансовою послугою з отримання кредиту, мають

бути регулярними. Не варто кредитній спілці враховувати разові виплати, оскільки в майбутньому періоді таких виплат може і не бути. Проте, якщо позичальником подана недостовірна, викривлена, неточна інформація щодо фінансового стану, наявності майна, інформації про непогашену заборгованість за кредитами в інших фінансових установах, то кредитній спілці варто утриматись від надання кредиту такому позичальнику, незважаючи на достатнє забезпечення.

Висновки. Отже, проведене дослідження надало можливість встановити, що оцінка платоспроможності позичальника та рішення кредитної спілки щодо надання чи не надання кредиту позичальнику має вирішальне значення для майбутнього функціонування кредитної спілки загалом. Адже, від цього рішення залежить: по-перше, прибутковість / збитковість фінансової установи; по-друге, наявність / відсутність витрат по нарахуванню резерву покриття втрат від неповернутих позичок; по-третє, дотримання / недотримання фінансових нормативів якості активів, коефіцієнта платоспроможності, нормативу прибутковості; по-четверте, можливості / неможливості нарахування плати (процентів) на додаткові пайові внески протягом року або за підсумками фінансового року.

Література:

1. Калівошко О.М. Оцінка діяльності кредитних спілок в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Випуск 23. Частина 1. С. 96-103.
2. Криховецька З.М., Форос Л.Р. Аналіз діяльності та перспективи розвитку кредитних спілок в Україні. Економіка і суспільство. 2018. №19. С. 1063-1071.
3. Про затвердження Методичних рекомендацій для кредитних спілок щодо проведення оцінки кредитоспроможності позичальників: Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 20.11.2018 № 2006. URL:<https://docs.dtkr.ua/ru/doc/v2006865-18> (дата звернення: 25.11.2019 р.).
4. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 р. № 2908-III. Дата оновлення: 01.01.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (Дата звернення: 25.11.2019 р.).
5. Савчук Н.В., Золотарьова О.В. Розвиток кредитних спілок як чинник соціальної та діяльностної мобільності в українському суспільстві. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2019. Випуск 33. С. 204-208.

6. Хуторна М.Е. Розвиток системи регулювання діяльності спеціалізованих кредитних установ України як чинник підвищення їхньої фінансової стабільності. Гроші, фінанси і кредит. Науковий погляд: економіка та управління. 2019. №2 (64). С. 163-174.